

ผลของการใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะการทำงาน
เป็นทีมของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 รายวิชา จิตวิทยาสำหรับครู คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

THE EFFECTS OF USING PARTICIPATORY LEARNING ACTIVITIES TO DEVELOP
TEAMWORK SKILLS OF FIRST-YEAR STUDENTS IN THE COURSE
PSYCHOLOGY FOR TEACHERS, FACULTY OF EDUCATION,
CHANDRAKASEM RAJABHAT UNIVERSITY

ฐิติวัสส์ สุขป้อม

Thitiwas Sukpom

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Faculty of Education, Chandrakasem Rajabhat University

Corresponding author E-mail: Thitiwas.cru@hotmail.com

Received: 4 พฤศจิกายน 2568; Revised 15 พฤศจิกายน 2568; Accepted 20 พฤศจิกายน 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจความต้องการของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม 2) เปรียบเทียบทักษะการทำงานเป็นทีม ก่อนและหลังการจัดการกิจกรรมดังกล่าว และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรม เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 30 คน ที่ลงทะเบียนรายวิชาจิตวิทยาสำหรับครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจความต้องการ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม และแบบสอบถามความพึงพอใจ โดยการวิเคราะห์ค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการของนักศึกษาต่อกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.47) 2) ทักษะการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงขึ้นเมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อกิจกรรมนี้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.71)

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้, การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม, ทักษะการทำงานเป็นทีม

Abstract

This research aimed to: 1) survey the needs of first-year students regarding participatory learning activities for developing teamwork skills; 2) compare students' teamwork skills before and after participating in these activities; and 3) study their satisfaction with the activities. This study employed classroom action research. The sample, selected through purposive sampling, comprised 30 first-year students enrolled in the Psychology for Teachers course at the Faculty of Education, Chandrakasem Rajabhat University, during the second semester of the 2025 academic year. The research instruments included a needs survey, lesson plans, a teamwork skills assessment form, and a satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation (S.D.), and t-test.

The research findings revealed that: 1) The students' needs for participatory learning activities were at the highest level (Mean = 4.47). 2) Post-activity teamwork skills were significantly higher than pre-activity skills ($p < .05$). 3) The students' overall satisfaction with the activities was at the highest level (Mean = 4.71).

Keywords: Learning activities, Participatory learning management, Teamwork skills

บทนำ

ในยุคศตวรรษที่ 21 การศึกษามุ่งเน้นพัฒนาทักษะที่เกินกว่าเนื้อหาวิชาการเพียงอย่างเดียว โดยเฉพาะทักษะการทำงานเป็นทีม (Teamwork Skills) ซึ่งถือเป็นหนึ่งในสมรรถนะที่สำคัญของบัณฑิตที่พึงประสงค์ในศตวรรษนี้ เนื่องจากการทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จในอาชีพและการปรับตัวในสังคมที่ซับซ้อนขึ้น (ชโลบล นัฒน และคณะ, 2025) งานวิจัยหลายชิ้นชี้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) หรือการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) สามารถส่งเสริมทักษะการทำงานเป็นทีมของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยผ่านกิจกรรมกลุ่ม การอภิปรายร่วม และการสะท้อนประสบการณ์ (Onthanee, 2021; Ananpaitoon & Pianchana, 2021)

การทำงานเป็นทีม (Teamwork Skills) ถือเป็นทักษะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากเป็นหนึ่งในสมรรถนะหลักที่สถานประกอบการและสังคมให้ความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะในบริบทของครูในอนาคตที่ต้องปฏิบัติงานร่วมกับเพื่อนครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้ปกครอง งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาโดยทั่วไปยังมุ่งเน้นการถ่ายทอดความรู้มากกว่าการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม ส่งผลให้ผู้เรียนจำนวนไม่น้อยยังขาดความพร้อมในด้านการสื่อสาร การร่วมมือ และการแก้ปัญหาในกลุ่ม (ชโลบล นัฒน และคณะ, 2025) ดังนั้นการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นปีที่ 1 จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการศึกษา

การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) และการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างทักษะการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยงานวิจัยหลายชิ้นพบว่า เมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม การอภิปราย และการสะท้อนประสบการณ์ จะช่วยให้เกิดการพัฒนาทักษะด้านการสื่อสาร การมีภาวะผู้นำ และการทำงานเป็นทีมที่สูงขึ้น เช่น การศึกษาของ Ananpaitoon และ Pianchana (2021) พบว่านักเรียน ม.2 ที่เรียนด้วยกิจกรรม

แบบร่วมมือมีทักษะการทำงานเป็นทีมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และงานวิจัยของ Onthanee (2021) ก็ยืนยันว่าการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสามารถส่งเสริมสมรรถนะด้านการงานและอาชีพของนักเรียนได้จริง

ในรายวิชานี้ ได้จัดขึ้นเพื่อพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่เป็น OBE และให้สอดคล้องกับ PLO ของหลักสูตรวิชาชีพครู ตามเกณฑ์มาตรฐานของคุรุสภา โดยเฉพาะนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในรายวิชา “จิตวิทยาสำหรับครู” ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาที่กำลังก้าวสู่การเรียนในระดับมหาวิทยาลัย เป็นช่วงเวลาสำคัญของการปรับตัวเข้าสู่ชีวิตมหาวิทยาลัย และจากการที่ผู้วิจัยได้จัดการเรียนการสอนในรายวิชานี้มากกว่า 10 ปี จึงพบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 1 จะยังปรับตัวเข้ากับเพื่อนไม่ได้ ไม่กล้าแสดงออก มีความวิตกกังวลในการสื่อสารให้กับเพื่อนร่วมกลุ่ม ชอบทำงานคนเดียวมากกว่า และจากการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนรายวิชานี้พบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีพฤติกรรมดังกล่าว และมีข้อเสนอแนะว่า ควรจัดให้มีการเตรียมความพร้อมในด้าน การปรับตัว การสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่นให้มากขึ้นโดยบูรณาการกับกิจกรรมของหลักสูตรและ กิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ

งานวิจัยในชั้นเรียน (Classroom Action Research: CAR) ที่ผู้สอนได้นำมาบูรณาการกับศาสตร์ทางด้านจิตวิทยา ซึ่งว่าด้วยการศึกษาพฤติกรรม และการสร้างแรงบันดาลใจ การปรับตัว การให้คำปรึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้กล้าแสดงออก และสื่อสารกับเพื่อนในห้องอย่างสร้างสรรค์ อันจะนำไปสู่การปรับตัว และการทำงานกับเพื่อน และการเรียนรู้ที่มีความสุข งานวิจัยนี้ไม่เพียงช่วยพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี แต่ยังเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอนใน คณะศึกษาศาสตร์ให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและมาตรฐานวิชาชีพครูต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจความต้องการผู้เรียนในการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วมในรายวิชาจิตวิทยาสำหรับครู
3. ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัย

การเรียนรู้แบบร่วมมือ หมายถึง การจัดโครงสร้างการเรียนที่ผู้เรียนทำงานเป็นทีมเล็กๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยยึดหลักการพึ่งพาอาศัยเชิงบวก ความรับผิดชอบรายบุคคล ปฏิสัมพันธ์ส่งเสริมกัน ทักษะทางสังคม และการสะท้อนผลอย่างเป็นระบบ ซึ่งได้รับการพัฒนาระบบแนวคิดและคู่มือปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในบริบทห้องเรียนร่วมสมัย (Johnson, Johnson, & Holubec, 2013) ในเชิงนิยาม “พึ่งพาอาศัยเชิงบวก” คือการออกแบบงานและทรัพยากรให้สมาชิกทีมต้องการกันและกันอย่างแท้จริง ขณะที่ “ความรับผิดชอบรายบุคคล” ทำให้แต่ละคนต้องส่งมอบผลงานของตนควบคู่กับความสำเร็จของทีม ลดการเกาะกลุ่ม (Free Riding) และยกระดับมาตรฐานผลลัพธ์ของผู้เรียน (Johnson et al., 2013)

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นแนวคิดสำคัญที่เชื่อมโยงการเรียนกับชีวิตจริงของผู้เรียน ผ่านการลงมือปฏิบัติ การทำงานเป็นกลุ่ม และการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนและระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง แนวทางนี้ช่วยพัฒนาความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง บ่มเพาะทักษะการบริหารจัดการ บทบาทความเป็นผู้นำ-ผู้ตาม และปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้และสังคม (สุเมธธา พรหมบุญ และอรพรรณ พรสีมา,

2540) ในบริบทการศึกษาไทย การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมยังเอื้อให้เกิดบรรยากาศประชาธิปไตย การช่วยเหลือเกื้อกูล และการสร้างชุมชนการเรียนรู้ที่ยั่งยืน (จริยา วิไลวรรณ, 2550)

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมคือกระบวนการสร้างความรู้ที่ผู้เรียนเป็น “เจ้าของ” การเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยอาศัยประสบการณ์เดิมเป็นทุน แล้วเชื่อมต่อกับประสบการณ์ใหม่เพื่อก่อเกิดความรู้และความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนสามารถสกัด “หลักการจากการปฏิบัติ” และประยุกต์ใช้ทฤษฎีกับสถานการณ์จริงได้อย่างเหมาะสม กระบวนการดังกล่าวต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์คุณภาพระหว่างผู้สอน-ผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ซึ่งจะขยายเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ พร้อมทั้งการสื่อสารทั้งการเขียนและการพูดอย่างมีวัตถุประสงค์ และดำเนินไปเป็นขั้นตอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของมนุษย์ (จริยา วิไลวรรณ, 2550)

การทำงานเป็นทีม (Teamwork) หมายถึง กระบวนการที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปทำงานร่วมกันอย่างมีระบบ เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เดียวกัน โดยใช้ทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคลมาผสมผสานและแบ่งปันกันอย่างมีประสิทธิภาพ (จันทร์เพ็ญ วิชญ์ไพศาล, 2563)

การทำงานเป็นทีมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ เนื่องจากช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ลดความขัดแย้งภายในกลุ่ม เกิดการเรียนรู้ระหว่างกัน และสามารถตัดสินใจร่วมกันอย่างรอบคอบ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมทักษะทางสังคม ความร่วมมือ และความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย (ทัศนีย์ เกษศิริ, 2562)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยในชั้นเรียน (Classroom Action Research: CAR) เพื่อพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 รายวิชา “จิตวิทยาสำหรับครู” โดยใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning Activities) เป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาผลลัพธ์ ผู้วิจัยใช้กระบวนการ CAR เป็นวงจร ได้แก่ การวางแผน (Planning), การปฏิบัติ (Action), การสังเกต (Observation), และการสะท้อนผล (Reflection) ประกอบด้วย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้มี ประชากร คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาจิตวิทยาสำหรับครู มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม จำนวน 450 คน และมีกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาจำนวน 30 คน แบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกนักศึกษาที่ลงทะเบียนรายวิชา “จิตวิทยาสำหรับครู” เอกภาษาจีน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสำรวจความต้องการในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาด้านการเรียนการสอนผู้วิจัยใช้ในการสำรวจความต้องการของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ตอนปฐมนิเทศ ชี้แจงแนวทางในการจัดการเรียนรู้ และการสร้างสัมพันธภาพกับผู้เรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน

2.2 แบบประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม (ก่อน-หลัง) เพื่อวัดระดับทักษะการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาตามตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ การสื่อสาร ความร่วมมือ การแก้ปัญหา การแลกเปลี่ยนความคิด การแบ่งงาน และการตัดสินใจร่วม ลักษณะเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ (1 = ต่ำมาก ถึง 5 = สูงมาก) ครอบคลุม 6 มิติ มิติละ 5 ข้อ รวม 30 ข้อ คะแนนรวมเฉลี่ยรายมิติและรวมทั้งฉบับ แปลผลตามเกณฑ์ระดับคุณภาพ (เช่น 4.51–5.00 = ดีมาก) และนำไปการตรวจสอบคุณภาพความตรงเชิงเนื้อหาให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คนตรวจ (IOC \geq 0.50 ต่อข้อ) ตามนิยามศัพท์ปฏิบัติการ

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (หลังเรียน) เพื่อประเมินการรับรู้ของนักศึกษาต่อคุณภาพกิจกรรมและประสบการณ์การมีส่วนร่วม ลักษณะเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ มีจำนวน 20 ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความสนุก ทำท่าย และแรงจูงใจด้านโอกาสมีส่วนร่วม และปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน/ผู้สอนด้านความเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ และทักษะการทำงานร่วมกันเป็นทีม ด้านการกล้าฝึกการกล้าแสดงออกและการสื่อสารเพื่อบรรลุเป้าหมาย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยชั้นเรียน (Classroom Action Research: CAR) ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบขั้นตอนการเก็บข้อมูล โดยดำเนินงานเป็นวงจร 4 ขั้นตอน วางแผน-ปฏิบัติ-สังเกต-สะท้อนผล กับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวนนักศึกษา 30 คน ในรายวิชาจิตวิทยาสำหรับครู ภาคการศึกษาที่ 2/2568 ดังนี้

3.1 ขึ้นวางแผน โดยใช้แบบสำรวจความต้องการการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเป้าหมาย คือนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่เข้าร่วมปฐมนิเทศ โดยผู้วิจัยใช้แบบสำรวจนี้ในช่วงปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่ เพื่อสร้างความสัมพันธ์และเปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการออกแบบการเรียนรู้ลักษณะเครื่องมือ เป็นแบบสำรวจที่มีข้อคำถาม 6 ข้อ เพื่อให้นักศึกษาจัดอันดับ (Ranking) ความต้องการในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนการสอนการวิเคราะห์ข้อมูลนำผลการจัดอันดับมาวิเคราะห์เพื่อหาความต้องการที่มีคะแนนสูงสุด ซึ่งผลจากงานวิจัยพบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ต้องการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การตรวจสอบข้อมูลการตรวจสอบในขั้นตอนนี้เน้นที่การรวบรวมและสรุปผลการจัดอันดับจากนักศึกษาทั้งหมด เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดกิจกรรมให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน ส่วนของแบบประเมินทักษะการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาจะใช้ประเมินทักษะการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมตลอดระยะเวลา 6 สัปดาห์

3.2 ขึ้นปฏิบัติ และขึ้นสังเกตการสอนทดลอง ผู้วิจัยให้นักศึกษาทำแบบประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม (ฉบับก่อนเรียน) เพื่อวัดระดับทักษะพื้นฐานของแต่ละคน โดยใช้เวลาประมาณ 15 นาที ผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมตามแผนเป็นเวลา 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง และสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักศึกษา การประเมินครั้งที่ 2 (หลังการทดลอง) หลังจากสิ้นสุดกิจกรรมในสัปดาห์สุดท้าย ผู้วิจัยให้นักศึกษาทำแบบประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม (ฉบับหลังเรียน) อีกครั้ง เพื่อเปรียบเทียบผลการพัฒนากับก่อนเรียน โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรม ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขึ้นเตรียมการและนำเข้าสู่บทเรียน (Preparation) กำหนดเป้าหมายและเลือกกิจกรรม กำหนดเป้าหมายของกิจกรรมให้ชัดเจน เช่น เพื่อสร้างความไว้วางใจ หรือเพื่อฝึกการแก้ปัญหา ร่วมกัน หลังจากนั้น แบ่งกลุ่ม แบ่งผู้เข้าร่วมออกเป็นกลุ่มย่อย โดยคละความสามารถเพื่อให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในทีม นำเสนอและชี้แจง ผู้นำกิจกรรมกล่าวถึงความสำคัญและเป้าหมายของการทำงานเป็นทีม จากนั้นอธิบาย ตีความและเป้าหมายของกิจกรรมให้ทุกกลุ่มเข้าใจตรงกัน

ขั้นที่ 2 ขึ้นลงมือปฏิบัติ (Execution) วางแผนร่วมกัน (Planning) สมาชิกในแต่ละทีมร่วมกันวางแผน กำหนดเป้าหมายของทีม และแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความถนัดของแต่ละคน ขั้นตอน

นี้เปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นและรับฟังซึ่งกันและกันและกันดำเนินกิจกรรม (Collaboration) โดยให้สมาชิกในทีมลงมือทำกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ โดยมีการสื่อสาร ประสานงาน และช่วยเหลือกันอย่างต่อเนื่อง ผู้นำกิจกรรมคอยสังเกตการณ์ ให้กำลังใจ และอำนวยความสะดวก เผชิญหน้าและแก้ปัญหา (Problem-Solving) ระหว่างกิจกรรม ทีมอาจเจอกับอุปสรรคที่ไม่คาดคิด ซึ่งเป็นโอกาสให้สมาชิกได้ร่วมกันคิดวิเคราะห์ และหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและอภิปราย (Reflection & Debriefing) นำเสนอผลงาน แต่ละกลุ่ม นำเสนอผลลัพธ์หรือชิ้นงานที่ได้จากการทำกิจกรรมสะท้อนผลการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ผู้นำกิจกรรมกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ร่วมกันโดยสรุปภาพรวม ผู้นำกิจกรรมสรุปประเด็นสำคัญที่ได้เรียนรู้และเชื่อมโยงกลับไปสู่หลักการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ

3.4 ขั้นสะท้อนผล (Reflection) หลังจากจัดกิจกรรมกลุ่มตามแผนที่กำหนดและเป็นไปตามขั้นตอนการจัดกิจกรรมกลุ่ม ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลหลังการจัดกิจกรรม โดยใช้แบบประเมินการทำงานเป็นทีมวัดกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อนำมาเป็นคะแนนหลังเรียน และการประเมินความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ด้วยแบบประเมินความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรม สรุปผลการจัดกิจกรรมจากเครื่องมือในการเก็บข้อมูลทั้ง 3 เครื่องมือ และถอดบทเรียนเพื่อให้ได้แนวทางในการนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและนำไปเขียนไว้ใน OBE5 เพื่อนำไปปรับใช้ใน OBE3 ภาคเรียนต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการสำรวจความต้องการผู้เรียนในการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม

การสำรวจความต้องการของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 30 คน พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นประเด็นที่นักศึกษามีความต้องการในระดับมาก 4.47 และเป็นความต้องการอันดับสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับประเด็นอื่นๆ ผลลัพธ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มที่ชัดเจนว่าผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาปัจจุบันมุ่งหวังประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติและการมีปฏิสัมพันธ์มากกว่าการเรียนรู้แบบรับฟังเพียงอย่างเดียว การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ และร่วมกันทำกิจกรรมซึ่งนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วมในรายวิชาจิตวิทยาสำหรับครู

การวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีประสิทธิผลอย่างยิ่งในการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 การที่คะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ บ่งชี้ว่ากระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมกลุ่ม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการร่วมกันแก้ปัญหา สามารถส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาทักษะทางสังคมที่จำเป็นได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม

การประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับในเชิงบวกอย่างเด่นชัด โดยมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.71, ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.25) เมื่อวิเคราะห์ในรายละเอียด พบว่าปัจจัยที่

นักศึกษาที่มีความพึงพอใจสูงสุดคือการทำกิจกรรม ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนในกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 4.87) สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่าหัวใจสำคัญของความสำเร็จในการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมคือการสร้างพื้นที่ปลอดภัยให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความพึงพอใจในระดับสูง

อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ขอค้นพบที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการสำรวจความต้องการของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 30 คน พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นประเด็นที่นักศึกษาที่มีความต้องการในระดับมาก 4.47 และเป็นความต้องการอันดับสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับประเด็นอื่นๆ ผลลัพธ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มที่ชัดเจนว่าผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาปัจจุบันมุ่งหวังประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติและการมีปฏิสัมพันธ์มากกว่าการเรียนรู้แบบรับฟังเพียงอย่างเดียว การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ และร่วมกันทำกิจกรรม ซึ่งนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผลการวิจัยนี้จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของญาณัญญา ศิริภัทรธาดา (2558) ที่ชี้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Active Learning) ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาทั้งพฤติกรรมการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา การค้นพบนี้จึงเป็นรากฐานสำคัญที่ยืนยันว่าการออกแบบกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมในงานวิจัยนี้ เป็นการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนโดยตรง

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วมในรายวิชาจิตวิทยาสำหรับครู พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีประสิทธิภาพอย่างยิ่งในการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 การที่คะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ บ่งชี้ว่ากระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมกลุ่ม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการร่วมกันแก้ไขปัญหา สามารถส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาทักษะทางสังคมที่จำเป็นได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจุไรรัตน์ อนันต์ไพฑูรย์ (2565) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือส่งผลให้นักเรียนมีทักษะกระบวนการทำงานเป็นทีมสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นเดียวกับงานวิจัยของธีรพงษ์ ธีรบุศย์ (2567) ที่ยืนยันว่านักเรียนที่ได้เรียนรู้ผ่านชุดกิจกรรมแนะแนวแบบร่วมมือ มีการทำงานเป็นทีมสูงกว่าก่อนการใช้ชุดกิจกรรม ผลลัพธ์เหล่านี้ต่อยอดว่า การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ปฏิสัมพันธ์และสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นในส่วนของ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ที่ลดลงจาก 3.67 ในการทดสอบก่อนเรียน เหลือเพียง 2.36 ในการทดสอบหลังเรียน สะท้อนให้เห็นว่าหลังจากผ่านกิจกรรมไปแล้ว กลุ่มนักศึกษามีระดับทักษะการทำงานเป็นทีมที่เกาะกลุ่มกันมากขึ้น กล่าวคือ นักศึกษาที่มีทักษะน้อยในตอนต้นสามารถพัฒนาตนเองขึ้นมาจนมีระดับทักษะที่ใกล้เคียงกับเพื่อนคนอื่นๆ ในกลุ่มมากขึ้น แสดงว่ากิจกรรมที่ออกแบบมานั้นสามารถเข้าถึงและช่วยพัฒนานักศึกษาได้อย่างทั่วถึง ไม่ได้เอื้อประโยชน์เฉพาะนักศึกษาที่มีความสามารถสูงอยู่แล้วเท่านั้น ซึ่งเป็นผลมาจากการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้ ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของวลิดา อุ่นเรือน และคณะ (2561) ที่เสนอว่า การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนที่มีความสามารถแตกต่างกันได้แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็น จะเป็นการเติมเต็มความรู้ให้แก่กันและกัน และช่วยขยายขอบเขตการเรียนรู้ของทุกคน การสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและให้ความร่วมมือกันในห้องเรียน จะช่วยลดความแตกต่างระหว่างบุคคล และส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดความมั่นใจในการร่วมมือกันทำกิจกรรม ซึ่งถือเป็นความสำเร็จที่สำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง รวมถึง

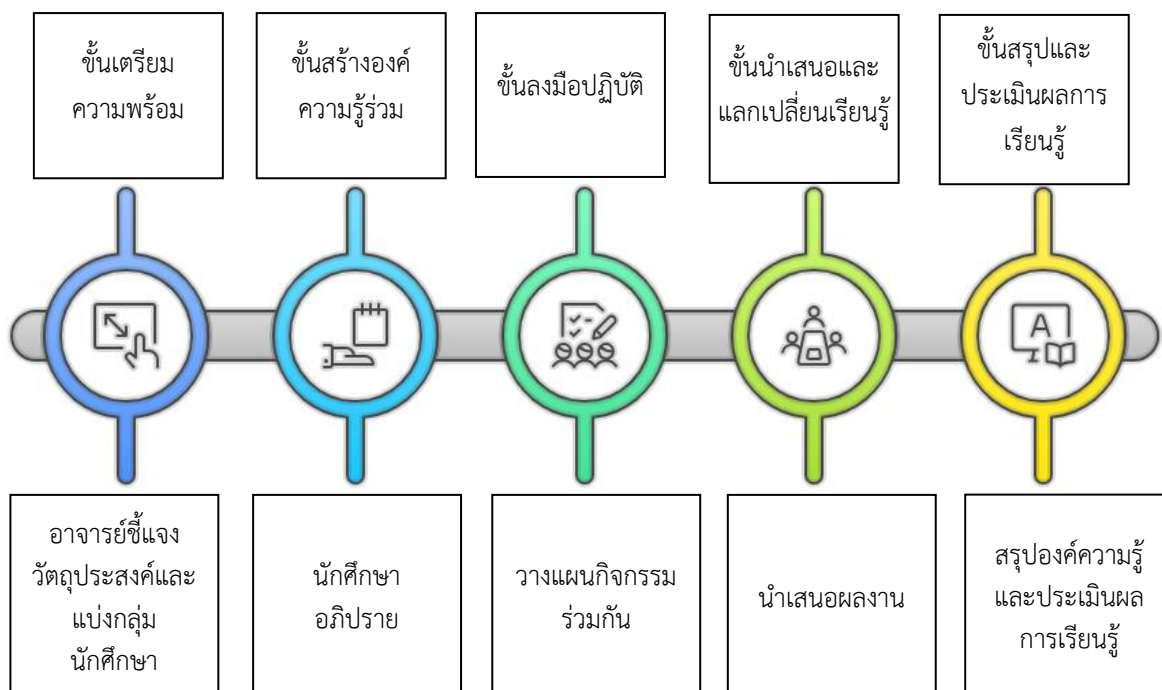

การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางสังคมที่เหมาะสม สามารถลดช่องว่างและส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนทุกคนไปพร้อมกันได้

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมพบว่า มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อวิเคราะห์ในรายละเอียด พบว่า ปัจจัยที่นักศึกษามีความพึงพอใจสูงสุดคือ การที่กิจกรรม ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนในกลุ่ม ซึ่งให้เห็นว่าหัวใจสำคัญของความสำเร็จในการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมคือการสร้างพื้นที่ปลอดภัยให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความพึงพอใจในระดับสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของสุวิมล อุประมุลสุข (2551) ที่พบว่า การที่ผู้เรียนได้ช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน จะทำให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของตนเองและสมาชิกในกลุ่ม อันนำมาซึ่งความพึงพอใจในการเรียนที่สูงขึ้น เช่นเดียวกับงานวิจัยของสำราญ ไผ่นวล (2555) ที่พบว่านักศึกษาที่เรียนด้วยวิธีการเรียนแบบร่วมมือ (Think-Pair-Share) ซึ่งเน้นการจับคู่คิดและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีความพึงพอใจต่อการเรียนในระดับมากประเด็นที่ได้รับความพึงพอใจในลำดับถัดมา คือ กิจกรรมมีความเหมาะสมและสามารถปฏิบัติได้จริง และเปิดโอกาสให้ได้มีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริง ผลลัพธ์นี้สะท้อนให้เห็นว่า นักศึกษาผู้เข้าร่วมกิจกรรมมองว่ากิจกรรมที่ผู้วิจัยได้ออกแบบขึ้นนั้น มีความพอดีกับระดับความสามารถของผู้เรียน ไม่ซับซ้อนหรือยากจนเกินไป ทำให้สามารถลงมือปฏิบัติและเรียนรู้ได้จริงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การที่กิจกรรมถูกออกแบบมาให้เน้นการปฏิบัติได้จริง (Practicable) ถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) ซึ่งเปลี่ยนบทบาทของผู้เรียนจากการเป็นเพียงผู้รับฟัง (Passive Learner) มาสู่การเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ (Active Learner) ทำให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การที่ผู้เรียนรู้สึกว่ากิจกรรมสามารถปฏิบัติได้จริงนั้น จึงไม่เพียงแต่สร้างความรู้สึกเชิงบวก แต่ยังบ่งชี้ว่ากิจกรรมนั้นมีศักยภาพในการนำไปสู่การพัฒนาทักษะที่ต้องการได้อย่างเป็นรูปธรรม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริณญา วัลภา และคณะ (2563) ที่ได้ถอดบทเรียนความสำเร็จของโครงการส่งเสริมกิจกรรมทางกาย และพบว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จคือ การเตรียมความพร้อมและการจัดกิจกรรมที่ถูกต้อง เหมาะสม และครอบคลุม ซึ่งการเลือกใช้กิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทและความสามารถของผู้เข้าร่วม จะส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพและความร่วมมือในการทำกิจกรรม

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ ผลของการใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 รายวิชา จิตวิทยาสำหรับครู คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ที่นักศึกษามีความพึงพอใจมากที่สุด เป็นรากฐานสำคัญที่ยืนยันว่าการออกแบบกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมในงานวิจัยนี้ เป็นการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนโดยตรง บ่งชี้ว่ากระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมกลุ่ม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการร่วมกันแก้ไขปัญหา สามารถส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาทักษะทางสังคมที่จำเป็นได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้การวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในรายวิชาอื่น ควรนำแนวทางนี้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนของตนเอง เพื่อช่วยให้นักศึกษาได้พัฒนาทักษะทางสังคมที่จำเป็น สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน และเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตั้งแต่ช่วงแรกของการเข้าสู่มหาวิทยาลัย

1.2 ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้สอน คณะหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบควรจัดให้มีเวทีสำหรับอาจารย์ผู้สอนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) เกี่ยวกับเทคนิคและรูปแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Active Learning) ที่ประสบความสำเร็จ เช่น การใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด (Think-Pair-Share) การอภิปรายกลุ่มย่อย หรือการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC) ในหมู่ผู้สอน และขยายผลการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพให้ครอบคลุมทั้งสถาบัน

1.3 ควรเตรียมรูปแบบ กิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมในรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย ทั้ง Online และ Onsite เพื่อรองรับสถานการณ์ในยุควิถีใหม่ เพื่อให้ผู้เรียน และผู้สอน เรียนรู้ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพในยุคของเทคโนโลยีดิจิทัล

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษาผลระยะยาวของทักษะการทำงานเป็นทีม การวิจัยนี้เป็นการประเมินผลระยะสั้นหลังสิ้นสุดกิจกรรม ดังนั้น จึงควรมีการวิจัยติดตามผล (Follow-up Study) เพื่อประเมินความคงทนของทักษะการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาในกลุ่มเดิมในระยะยาว

2.2 ควรเปรียบเทียบประสิทธิผลของกิจกรรมรูปแบบต่างๆ การวิจัยครั้งนี้ใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในภาพรวม ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการออกแบบการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลของกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น เปรียบเทียบระหว่างการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) กับการเรียนรู้แบบโครงการ (Project-Based Learning) เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนยิ่งขึ้นว่ากิจกรรมรูปแบบใดมีประสิทธิภาพสูงสุดในการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมในบริบทและกลุ่มผู้เรียนที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- จริยา วิไลวรรณ. (2550). การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างชุมชนการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- จันทร์เพ็ญ วิชญ์ไพศาล. (2563). การทำงานเป็นทีม: แนวคิดและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์การศึกษา.
- จุไรรัตน์ อนันต์ไพฑูรย์. (2565). ผลของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือต่อทักษะการทำงานเป็นทีม. วารสารการศึกษา, 12(2), 45-60.
- ชโลบล นัสนน และคณะ. (2025). การพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารการวิจัยการศึกษา, 15(1), 12-29.
- ญาณัญญา ศิริภัทรธาดา. (2558). ผลของการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน. วารสารครุศาสตร์, 23(1), 99-112.
- ทัศนีย์ เกษศิริ. (2562). การทำงานเป็นทีมในองค์กรสมัยใหม่. วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ, 8(1), 77-88.
- ธีรพงษ์ ธีรบุศย์. (2567). ผลของชุดกิจกรรมแนะแนวแบบร่วมมือต่อทักษะการทำงานเป็นทีม. วารสารศึกษาศาสตร์, 18(1), 23-35.
- วลิดา อุณเรื่อน, และคณะ. (2561). การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม. วารสารศึกษาศาสตร์, 16(2), 89-105.
- ศิริณญา วัลภา, และคณะ. (2563). ปัจจัยแห่งความสำเร็จของโครงการส่งเสริมกิจกรรมทางกาย. วารสารสุขศึกษาและพลศึกษา, 42(3), 101-115.
- สำราญ ไผ่นวล. (2555). การเรียนรู้แบบ Think-Pair-Share และผลต่อความพึงพอใจของนักศึกษา. วารสารวิจัยทางการศึกษา, 10(1), 33-48.
- สุมนธา พรหมบุญ และอรพรรณ พรสีมา. (2540). การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวิมล อยู่ประมุขสุข. (2551). การเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อพัฒนาความพึงพอใจของผู้เรียน. วารสารการศึกษา, 19(2), 66-78.
- Ananpaitoon, J., & Pianchana, P. (2021). [Study on cooperative learning and teamwork skills].
- Johnson, D. W., Johnson, R. T., & Holubec, E. J. (2013). Cooperation in the classroom (9th ed.). Edina, MN: Interaction Book Company.
- Onthanee, S. (2021). Participatory learning to enhance teamwork skills among secondary school students. Journal of Education Research, 9(2), 55-70.